

Δυστοπική Κοινωνία

Κείμενο 1

Επαναλήφθηκε το διάσημο πείραμα του **Μίλγκραμ**: Εννέα στους δέκα θα έκαναν ηλεκτροσόκ σε άλλους ανθρώπους. Το παρακάτω κείμενο έχει αντληθεί από το διαδίκτυο. Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/life/science> 15. 03. 2017.

Οι άνθρωποι είναι πάντα πρόθυμοι να υπακούσουν στις εντολές που θα πάρουν, ακόμη και αν πρόκειται να κάνουν ηλεκτροσόκ στους συνανθρώπους τους. Εννέα στους δέκα θα έκαναν κάτι τέτοιο, αν αυτή είναι η άνωθεν εντολή, όπως απέδειξαν Πολωνοί κοινωνικοί ψυχολόγοι, οι οποίοι επανέλαβαν το διάσημο πείραμα του **Μίλγκραμ** του 1960.

Τότε, σε ένα πείραμα - ορόσημο για την επιστήμη της ψυχολογίας, το οποίο «φώτισε» τις συνθήκες που επικρατούσαν στη ναζιστική Γερμανία, ο Στάνλεϊ Μίλγκραμ του Πανεπιστημίου Yale είχε αποδείξει ότι, υπό συνθήκες πίεσης από την εξουσία, οι άνθρωποι είναι πρόθυμοι να εκτελέσουν τις εντολές, ακόμη και αν θα βλάψουν τους άλλους. Αν και στην πραγματικότητα το πείραμα δεν περιλάμβανε πραγματικά ηλεκτροσόκ, οι συμμετέχοντες -που νόμιζαν ότι κάνουν ηλεκτροσόκ- υλοποίησαν στην πλειονότητα τις άνωθεν εντολές.

Τώρα, οι ερευνητές της Σχολής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών του Βρότσλαβ της Πολωνίας, με επικεφαλής τον Τόμας Γκρζιμπ, που έκαναν τη σχετική δημοσίευση στο περιοδικό «Social Psychological and Personality Science», επανέλαβαν το πείραμα με 40 άνδρες και 40 γυναίκες ηλικίας 18 έως 69 ετών.

Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να πατούν δέκα κουμπιά, που το καθένα αντιστοιχούσε σε ολοένα ισχυρότερο ηλεκτροσόκ (που πάλι δεν ήταν πραγματικό, αλλά οι συμμετέχοντες δεν το ήξεραν). Αποδείχθηκε ότι το 90% (οι εννέα στους δέκα) ήταν πρόθυμοι να πατήσουν το κουμπί με το πιο έντονο ηλεκτροσόκ. Οι ερευνητές σκοπίμως παρότρυναν τους συμμετέχοντες με φράσεις του τύπου «το πείραμα απαιτεί να συνεχίσετε», «είναι απολύτως ουσιώδες να συνεχίσετε» και «δεν έχετε άλλη επιλογή παρά να συνεχίσετε».

Είναι αξιοσημείωτο ότι, όταν το «θύμα» (στην πραγματικότητα ήταν ηθοποιός), που βρισκόταν σε διπλανό δωμάτιο και δεχόταν το «σοκ» ουρλιάζοντας υποκριτικά, ήταν γυναίκα, τότε ο αριθμός των συμμετεχόντων που αρνούσαν να εκτελέσουν την εντολή ήταν τριπλάσιος από ό,τι όταν το «θύμα» ήταν άνδρας.

«Όταν μαθαίνουν για το πείραμα του Μίλγκραμ, η συντριπτική πλειονότητα των ανθρώπων ισχυρίζονται πως “εγώ ποτέ δεν θα συμπεριφερόμουν με τέτοιο τρόπο”. Η μελέτη μας, όμως, έδειξε για μια ακόμη φορά την τρομερή δύναμη των συνθηκών του κοινωνικού περιβάλλοντος και πόσο εύκολα οι άνθρωποι μπορούν να συμφωνήσουν να κάνουν πράγματα που βρίσκουν δυσάρεστα», δήλωσε ο Γκρζιμπ.

Με άλλα λόγια, η κοινωνία δεν έχει αλλάξει και πολύ εδώ και 50 χρόνια. Όπως επεσήμανε ο Πολωνός κοινωνικός ψυχολόγος, «μισό αιώνα μετά την αρχική έρευνα του Μίλγκραμ για την υπακοή στην εξουσία, μια

εντυπωσιακή πλειονότητα των ανθρώπων είναι ακόμη πρόθυμοι να κάνουν ηλεκτροσόκ σε έναν αβοήθητο άνθρωπο».

Ίσως μάλιστα τα πράγματα να έχουν στο μεταξύ χειροτερεύσει, επειδή στο πείραμα του Μίλγκραμ το 1960, «μόνο» τα δύο τρίτα των συμμετεχόντων είχαν δείξει προθυμία να κάνουν το πιο ισχυρό ηλεκτροσόκ των 450 βολτ, ενώ τώρα το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 90%.

Κείμενο 2

Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου του **Ρενέ Μαγκρίτ** «ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ», εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 2009.

Εκείνη η παλιά ερώτηση: «**Ποιοι είμαστε;**», βρίσκει απογοητευτική απάντηση σε αυτόν εδώ τον κόσμο όπου αναγκαστικά ζούμε. Πράγματι, δεν είμαστε παρά οι υπήκοοι αυτού του κόσμου, του τάχα πολιτισμένου, όπου η ευφυΐα και η χαμέρπεια¹, ο ηρωισμός και η βλακεία, βολεύοντάς τα μια χαρά μεταξύ τους, βρίσκονται εναλλάξ στο προσκήνιο. Είμαστε οι υπήκοοι αυτού του ασυνάρτητου και παράλογου κόσμου, που κατασκευάζει όπλα για να εμποδίσει τον πόλεμο, όπου η επιστήμη χρησιμοποιείται για να καταστρέφει και να για να οικοδομεί, για να σκοτώνει και για να παρατείνει τη ζωή των μελλοθανάτων... Πρέπει, ωστόσο, να αμυνθούμε ενάντια σε αυτή τη μέτρια πραγματικότητα, που την έχουν διαμορφώσει αιώνες ολόκληροι ειδωλολατρίας για το χρήμα, για τις φυλές, για τις πατρίδες, για τους θεούς και, θα πρόσθετα, ειδωλολατρίας για την τέχνη.

Κείμενο 3

Αντώνης Σαμαράκης

[**Η τελευταία ελευθερία**]

από τη συλλογή διηγημάτων «**Αρνούμαι**» (1961), εκδόσεις Ψυχογιός, 2013, σελ. 92 – 96.

Το έργο του Σαμαράκη (1919-2003) έχει έντονο το στοιχείο της κοινωνικής καταγγελίας και αντικατοπτρίζει τις προσωπικές του ανησυχίες για το παρόν και το μέλλον της σύγχρονης κοινωνίας. Χρησιμοποίησε απλή γλώσσα και μη επιτηδευμένο ύφος και προσέγγισε τα θέματά του από μια έντονα ανθρωποκεντρική γωνία. Χαρακτηριζόταν από την αγάπη του για τους νέους. Δική του ιδέα ήταν η δημιουργία της **Βουλής των Εφήβων**. Ο Αντώνης Σαμαράκης έφυγε από τη ζωή το **2003**. Σύμφωνα με επιθυμία του, το σώμα του δόθηκε στο **Πανεπιστήμιο Αθηνών** για έρευνες των φοιτητών της Ιατρικής.

[...] Ο Μαζικός Υπεύθυνος ύψωσε το δεξί του χέρι [...]. Στάθηκε ένα δευτερόλεπτο, ύστερα άρχισε να διαβάξει αργά, αργά, λέξη προς λέξη: [...]

Άρθρον 3ον

¹ ευτέλεια, ποταπότητα

1. – Το Κράτος δια του παρόντος Νόμου καθορίζει το περιεχόμενο του «**εσωτερικού κόσμου**» των πολιτών, επιφυλάσσον εις εαυτό το δικαίωμα, αν ήθελε παρουσιασθή ανάγκη σχετική προς την Μαζική Παραγωγή, να καταργήση, συμπληρώση ή οπωσδήποτε τροποποιήση τα δια του παρόντος Νόμου οριζόμενα.

2. – Εις εκτέλεσιν των ανωτέρω, από της ισχύος του παρόντος Νόμου, οριζομένης δια σήμεραν και ώραν 09.22 ακριβώς, εις τον «εσωτερικόν κόσμον» απάντων των πολιτών και καθ' άπαν το Κράτος κηρύσσεται κατάστασις **Μαζικής Ευτυχίας**. [...]

Ραγδαία χειροκροτήματα ξέσπασαν σ' όλη την αίθουσα, την ίδια ακριβώς στιγμή η μπάντα άρχισε να παίζει το εμβατήριο του **Μαζικού Ενθουσιασμού**. [...]

Με μια μικρή κίνηση του δεξιού του χεριού, ο Μαζικός Υπεύθυνος έκανε στη στιγμή να πάψουν και τα χειροκροτήματα και το Εμβατήριο του Μαζικού Ενθουσιασμού.

– Ήμουν βέβαιος... ήμουν απόλυτα βέβαιος για το Μαζικό ενθουσιασμό που θα προκαλούσε σε σας... και στους 3307 υπαλλήλους του **Υπουργείου Μαζικής Πρωτοβουλίας**, και στους 3307 χωρίς καμία εξαίρεση, ο Νόμος 11.113.303... [...]. Με το νόμο 11.113.303, το Κράτος έρχεται και παίρνει επάνω του το βάρος του «εσωτερικού κόσμου» των πολιτών... Οι πολίτες απαλλάσσονται αυτομάτως από το βάρος του εσωτερικού κόσμου... Ο «εσωτερικός κόσμος» των πολιτών ρεγουλάρεται² σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου... Τι καταπληκτική, τι μεγαλειώδης απλοποίηση!... Να, είναι ακριβώς 9.22... Η μεγάλη στιγμή έφτασε... Ο νόμος 11.113.303 άρχισε τη στιγμή αυτήν να ισχύει... Από τη στιγμή αυτήν ο «**εσωτερικός κόσμος**» των πολιτών είναι **υπόθεση του Κράτους**, αποκλειστικά του Κράτους! Προς τι όλα αυτά τα συναισθήματα που ανακόπτουν την ορμή μας για τη Μαζική Παραγωγή; Προς τι όλες αυτές οι φροντίδες και οι έγνοιες για τον «εσωτερικό κόσμο»; Ας τον αφήσουμε λοιπόν τον περιβόητο αυτόν «εσωτερικό κόσμο» στα χέρια, στα σιδερένια χέρια του Κράτους... ακριβώς όπως έχουμε αφήσει στα χέρια του Κράτους και τη Μαζική Παραγωγή... το μεγάλο, το υψηλό, το μοναδικό Ιδεώδες της Μαζικής Ζωής μας: τη **Μαζική Παραγωγή**.

Η ώρα είναι 9.25... Τρία λεπτά που άρχισε να ισχύει ο Νόμος 11.113.303... Τρία λεπτά που αυτομάτως απλώθηκε σ' όλο το Κράτος μας η **Μαζική Ευτυχία**... στον «εσωτερικό κόσμο» όλων των πολιτών απλώθηκε αυτομάτως η Ευτυχία... Ο τύπος του νέου πολίτη δημιουργήθηκε σήμερα..... έτσι φτάσαμε σε πλήρη ενότητα... σε τέλειο συντονισμό στον τομέα της Μαζικής Παραγωγής... Δημιουργήθηκε ο τύπος του νέου πολίτη! Όλοι μας γνωρίζουμε πως το άλφα και το ωμέγα στη Μαζική Παραγωγή είναι η τυποποίηση των προϊόντων... Έχουμε τώρα τυποποιημένη και την Ευτυχία... τη Μαζική Ευτυχία... και θα καλπάσουμε όλοι μαζί στην καταπληκτική, τη μεγαλειώδη εξόρμηση για τη Μαζική Παραγωγή...

² ρυθμίζεται

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)**Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)**

Να επιβεβαιώσεις την ορθότητα ή μη των ακόλουθων προτάσεων με βάση το Κείμενο 1 γράφοντας δίπλα σε κάθε πρόταση τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος**.

(α) Το αρχικό πείραμα του Μίλγκραμ στόχευε να αποδείξει ότι τα ισχυρά εξουσιαστικά μηνύματα μπορούν να οδηγήσουν σε βιαιοπραγία.

(β) Στην επανάληψη του πειράματος το γυναικείο υποτιθέμενο θύμα αντιμετωπιζόταν ισάξια με το αντίστοιχο αντρικό.

(γ) Ο Γκριζπ απέδειξε την παντοδυναμία του κοινωνικού κομφορμισμού στο άτομο έστω κι αν οι συμμετέχοντες δεν το παραδέχονται.

(δ) Η ευαισθησία των συμμετεχόντων αποδεικνύεται από την άρνηση των περισσότερων να πατήσουν το κουμπί με το ισχυρότερο ηλεκτροσόκ.

(ε) Η επίδραση των εξουσιαστικών μηνυμάτων σήμερα αποδεικνύεται από το πείραμα ισχυρότερη σε σχέση με το παρελθόν.

Μονάδες 15**Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)**

Στο Κείμενο 2 παρουσιάζονται μια σειρά από λογικές αντιφάσεις για τη σημερινή κοινωνία. Να εντοπίσεις τρεις από αυτές (μονάδες 6) και να σχολιάσεις σύντομα πώς αυτές εξυπηρετούν τον στόχο του κειμένου. (μονάδες 4)

Μονάδες 10**Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)**

α. Πώς λειτουργεί η ερώτηση στην αρχή του Κειμένου 2; (μονάδες 4)

β. Να αποδείξεις αν στο παρακάτω χωρίο του Κειμένου 2 έχουμε μακροπερίοδο ή βραχυπερίοδο λόγο (μονάδες 4) και να εκτιμήσεις τί ύφος λόγου δημιουργεί αυτή η επιλογή από τον συντάκτη του κειμένου. (μονάδες 2)

«Είμαστε οι υπήκοοι αυτού του ασυνάρτητου και παράλογου κόσμου, που κατασκευάζει όπλα για να εμποδίσει τον πόλεμο, όπου η επιστήμη χρησιμοποιείται, για να καταστρέφει και να για να οικοδομεί, για να σκοτώνει και για να παρατείνει τη ζωή των μελλοθανάτων...»

Μονάδες 10**ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)**

Το κείμενο του Σαμαράκη μάς μεταφέρει σ' έναν φανταστικό και εφιαλτικό κόσμο. Ποια είναι η κυρίαρχη κατάσταση που αισθητοποιείται σ' αυτόν; Με ποια εκφραστικά μέσα ο αφηγητής την επικοινωνεί στον αναγνώστη; Πώς νιώθεις εσύ για αυτήν την κοινωνία που περιγράφεται; Να αναπτύξεις τεκμηριωμένα την άποψή σου σε 150 – 200 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**ΘΕΜΑ 2****Ερώτημα 1ο** (μονάδες 15)

1. Σωστό 2η§ «Τότε σ' ένα ...τους άλλους»
2. Λάθος 5η§ «Είναι αξιοσημείωτο ...ήταν άντρας»
3. Σωστό 6η§ «Όταν μάθαιναν ...με τέτοιο τρόπο»
4. Λάθος 4η§ «Αποδείχτηκε ότι το 90% ... πιο έντονο ηλεκτροσόκ»
5. Σωστό 7η§ «επειδή στο πείραμα ...ήταν 90%»

Ερώτημα 2ο (μονάδες 10)

Οι λογικές αντιφάσεις που παρουσιάζονται είναι οι εξής:

1. ευφύια – βλακεία / ηρωισμός – χαμέρπεια: «Πράγματι δεν είμαστε ...και η βλακεία»
2. εξοπλισμοί – ειρήνη: «που κατασκευάζει όπλα για να εμποδίσει τον πόλεμο»
3. καταστροφή – οικοδόμηση: «η επιστήμη χρησιμοποιείται για να καταστρέφει και να οικοδομεί».

Οι λογικές αυτές αντιφάσεις τεκμηριώνουν το παράλογο του κόσμου που ζούμε σήμερα με στόχο να κινητοποιήσουν την εγρήγορση των ανθρώπων και να προτρέψουν σε αντίσταση τους σ' αυτή την δυστοπική, αντιφατική πραγματικότητα, στην οποία ο κόσμος διχάζεται λόγω συμφερόντων, εθνικιστικών, θρησκευτικών και ρατσιστικών ιδεολογιών και εμμονής σε στρεβλά καλλιτεχνικά πρότυπα.

Ερώτημα 3ο (μονάδες 10)

(α) Η ερώτηση «Ποιοι είμαστε;» στην αρχή του δεύτερου κειμένου λειτουργεί ως αφόρμηση για να ξεδιπλωθεί όλη η δυσλειτουργική και αντιφατική πραγματικότητα που βιώνει διαχρονικά ο άνθρωπος στην παγκόσμια κοινωνία μας, όπου υπάρχει σύγκρουση πολλών αξιών και προτεραιοτήτων ζωής.

Επιπλέον επικοινωνιακά έλκει το ενδιαφέρον του αναγνώστη, γιατί διατυπώνει ένα οντολογικό ερώτημα που πάντα θα αποτελεί απορία, καθώς όλοι το έχουν κατά νου. Μ' αυτόν τον τρόπο το κείμενο κερδίζει σε αμεσότητα και ζωντάνια.

(β) Το συγκεκριμένο χωρίο χαρακτηρίζεται από μακροπερίοδο λόγο, γιατί η περίοδος του λόγου αποτελείται από μια κύρια πρόταση «Είμαστε υπήκοοι αυτού του ασυνάρτητου και παράλογου κόσμου» που ακολουθείται από αρκετές άλλες δευτερεύουσες, οι οποίες προσδιορίζουν την κύρια και εξαρτώνται συντακτικά ή μια από την άλλη και μάλιστα δημιουργείται διαδοχική υπόταξη, ενώ κάποιες δευτερεύουσες συνδέονται και παρατακτικά.

Το ύφος που δημιουργείται με τον μακροπερίοδο λόγο και με αυτή την σύνδεση είναι ενός λόγου πυκνού σε νοήματα και τεκμηρίωση. Άρα, το ύφος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί **σοβαρό, πολύπλοκο και δυσνόητο** για τον μη εξοικειωμένο αναγνώστη.

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Το θέμα του κειμένου είναι η επιβολή από το κράτος, στα πλαίσια ενός μελλοντολογικού αφηγήματος, της μαζοποίησης στον τρόπο σκέψης των ανθρώπων, στα συναισθήματα τους και στους στόχους που οφείλουν να έχουν στη ζωή. Συγκεκριμένα, αρχικά με την αναγγελία νόμων που υποδεικνύει αφάνταστη πληθώρα (Νόμος 11.113.303), με τη χρήση οξύμωρου

σχήματος (Υπουργείο Μαζικής Πρωτοβουλίας) και με τη χρήση κεφαλαίων στην αναφορά των κύριων στόχων του κράτους (Ιδεώδες της Μαζικής Ζωής μας / Μαζική Παραγωγή) και αυτών που ελέγχουν την υλοποίησή τους (Μαζικός Υπεύθυνος / Κράτος), γίνεται εμφανής μια εφιαλτική κοινωνική πραγματικότητα στην οποία όλος ο «εσωτερικός κόσμος των πολιτών» διαμορφώνεται από μια κεντρική εξουσία μέσω νόμων, που με αφάνταστη εμμονή σε λεπτομέρειες, προδιαγράφουν τα συναισθήματα όλων «έχουμε τώρα τυποποιημένη και την Ευτυχία» εναρμονίζοντας όλους τους ανθρώπους σε έναν ενιαίο τύπο πολίτη, όπου ακόμα και οι συμπεριφορές και οι συναισθηματικές αντιδράσεις πρέπει να είναι συγκεκριμένες και τυποποιημένες, όπως και τα προϊόντα, για να είναι βέβαια και απόλυτα ελέγξιμες από την κεντρική εξουσία. Κυριαρχεί ως βασικός στόχος και τελικό επίτευγμα η μαζική παραγωγή των προϊόντων που παραγκωνίζει κάθε άλλη προτεραιότητα «το μεγάλο, το υψηλό ...τη Μαζική Παραγωγή».

Η ειρωνεία του αφηγητή «... και τι μεγαλειώδης απλοποίηση...» καυτηριάζει αυτές τις προσπάθειες του κράτους στα πλαίσια των οποίων ακόμα και βασικοί στόχοι όπως η Ευτυχία τυποποιούνται και επιβάλλονται, αντί να βιώνονται προσωπικά και διαφορετικά από κάθε άνθρωπο.

Ο μαθητής / -τρια, ανάλογα με τα προσωπικά του βιώματα και τον χαρακτήρα του, μπορεί να τοποθετηθεί κριτικά εκφράζοντας πιθανόν τον αποτροπιασμό του και την απογοήτευσή του για αυτήν την δυστοπική κοινωνία ή κάνοντας κάποιους παραλληλισμούς με σημερινά ολοκληρωτικά καθεστώτα (Βόρεια Κορέα).